

SLOVENSKI NAROD.

Ishaja vsak dan zvečer, izimši nedelje in praznike, ter velja po pošti prejemati za avstro-ogerske dežele za vse leto 15 gld., za pol leta 8 gld., za četrt leta 4 gld., za jeden mesec 1 gld. 40 kr. — Za Ljubljano brez pošiljanja na dom za vse leto 13 gld., za četrt leta 3 gld. 30 kr., za jeden mesec 1 gld. 10 kr. Za pošiljanje na dom računa se po 10 kr. na mesec, po 30 kr. za četrt leta. — Za tuje dežele toliko več, kolikor poštnina znaša.

Za oznanila plačuje se od četiristopne petit-vrste po 6 kr., če se oznanilo jedenkrat tiska, po 5 kr., če se dvakrat, in po 4 kr., če se trikrat ali večkrat tiska.

Dopisi naj se izvolijo frankirati. — Rokopisi se ne vračajo. — Uredništvo in upravnništvo je v Gospodskih ulicah št. 12.

Upravnistvu naj se blagovolijo pošiljati naročnine, reklamacije, oznanila, t. j. vse administrativne stvari.

Knez Liechtenstein.

Dogodki poslednjih mesecev spravili so na površje zopet moža modre krvi, o katerem smo že mislili, da je politični mrtvec. Ta mož je knez Alojzij Liechtenstein. Poslednja leta igral je jako veliko ulogo v avstrijskem parlamentarizmu. Bil je načelnik klubu onih nemških konservativcev, ki zaradi svojega čisto nemškega mišljenja neso mogli vstrpeti v Hohenwartovem klubu, v katerem sedi tudi nekaj Slovanov.

Sloveč je pa postal knez posebno po svojem šolskem predlogu, kateri je poslednja leta vznemirjal avstrijsko politično življenje, nazadnje pa neresen potoval v arhiv zbornice poslancev. Ko je knez spoznal, da z njegovim predlogom ne bo nič, in videl, da Mladočehi, ki so mu zaradi liberalnega mišljenja bili skrajno zoperni, dobivajo vedno več upliva, se je odtegnil političnemu delovanju.

Tedaj se je občno sodilo, da ne bomo več čuli njegovega glasu v zbornici poslancev. Konservativci so močno žalovali po njem, ker je v njem verska šola izgubila gorečega in uplivenega zagovornika. Slovani avstrijski pa neso imeli povoda tugovati za njim. Vedeli smo le predobro, da mož spada mej ono visokoplemenito družbo, katera prezira plebejce in se k večjemu ob času volitev toliko poniža, da govori z navadnim kmetom ali rokodelcem, kateri so le mari stanovske koristi. Verjeli mu neso niti, da s svojimi šolskimi predlogi resno misli, temveč smo le sodili, da je mož unet za versko šolo, ker vidi baš v cerkvi najboljšo oporo aristokracije. Tako visokorodni plemenitaš, pa zastopnik priprostega naroda, to se jako malo ujema. Za šolo je sploh takim ljudem malo mari, kajti najrajše bi videli sploh, da ostane narod neveden, ker potem bi se rajše dal voditi za nos. Za aristokracijo so itak bili zlati časi le tako dolgo, dokler se omika ni bila razširila tudi mej nižje sloje prebivalstva.

Njegov nov ustov v politično življenje nam je

pa jasno pokazal, kako malo resno misli mož o parlamentu, in da sploh vse zmatra le za komedijo. Letos ne kandiduje na kmetih, temveč je nastopil kot protisemitski kandidat v Hernalsu na Dunaji. Njegovi volilci niso posebno prijatelji verske šole in posebno bi se ne mogli sprijazniti z okrajšanjem šolske dolžnosti. To je knez spoznal in je torej zasukal plašč po vetru. Zatajil je vse svoje dosedanje parlamentarno delovanje, slovesno se odpovedal vsaki zvezi s klerikalno stranko in izjavil, da mu ne pride več na misel, da bi staval podoben šolski predlog, kakor ga je v minolem zasedanji. Povedal je tudi, da njemu ni bilo za stvar samo, temveč je le hotel razbremeniti kmete, katerim je nova šola hudo breme. Mi smo v listu svojem že naglašali, da so mnoge peticije za versko šolo veljale le ceneji želji in to je nam potrdil sedaj knez Liechtenstein sam, ker je versko šolo predlagal, kakor pravi, le zaradi razbremenjenja kmetov. Sedaj je pač jasno, koliko je važnosti pripisovati takim peticijam. Knez je nadalje rekel, da bi podoben šolski predlog, kakor ga je on staval, tudi v novi zbornici gotovo čakal dolgo rešitve, ker bo državni zbor imel mnogo v a žnejših poslov. Ta izjava kneževa je pač kaj neprijetno dirnola njegove dosedanje politične zaveznike. Nemški konservativci baš versko šolo zmatrajo za najvažnejšo zadevo, ali sedaj pa njih nekdanji voditelj priznava, da ima državni zbor še mnogo važnejega dela. Da je tako premenil svoje mišljenje knez opravičuje s tem, da se je politični položaj spremenil. Tedaj ko je on staval svoj predlog, je vse kazalo, da pride do federalističnega preustroja države. S tem visokorodni gospod priznava vse svoje veter-njaštvo. Zagovarjal je česko državno pravo, svoj šolski predlog zavil v federalistično obliko le zategadel, ker je mislil, da se bo v tem zmyslu preustrojila država, da bi ga pozneje hvalili kot dalnoglednega politika, prepričan pa ni bil, da je to prav. Kakor je poprej zagovarjal šestletno šolsko dolžnost, isto tako je sedaj za osemletno vsaj za mesta in industrijske kraje, da otroci ne pridejo prezgodaj

v tovarne. To pa tudi gotovo ne zaradi tega, ker je preverjen, da je to umestno, temveč le zaradi tega, da bi se s tem svojim volilcem prikupil.

Nadalje se je izrekel za izjemne zakone proti židom, za občno volilno pravico. Poslednjo je na neki posebni način modificiral. Da bi delavci volili naravnost v državni zbor, to ne gre, ker bi se lahko potem pripetilo, da bi noben delavec ne prišel v zbor, kar vidimo na Francoskem, temveč naj bi delavci volili delavske zbornice, katere bi pa volile nekaj poslancev za postavodajne zastope. Tudi je govoril o rešenji socialnega vprašanja, katero bi se najprimerneje rešilo s tem, da slednjemu preskrbi dela. Mi se danes ne bomo bavili natančneje s temi točkami kneževega novega programa, ker po njegovem dosedanjem postopanju smemo soditi, da mož tudi sedaj igra samo komedijo in vseh obljub svojih volilcem za resne ne smatra. Svoj program je prikrojil po željah volilcev, katere je imel pred sabo, ne pa po svojem notranjem prepričanju.

Pokazal je knez ves cinizem visokorodnih krogov, kateri prezirajo plebejsko prebivalstvo, ali vender si iščejo popularnosti, ker si tako mislijo, da si še najlože ohranijo nekaj časa svoj ugled, svojo veljavo in varujejo svoje interese. Kak utis so njegove besede napravile na volilce njegove, mi ne vemo, ali mi smo se pa iz vsega njegovega postopanja znova preverili, da visoki aristokratje ne morejo biti dobri zastopniki naroda, ker ne poznajo pravih narodnih potreb in nemajo pravega čuta za narod, od katerega jih loči njih visoki rod. Zato pa navadno volilci nemajo koristi, če si take visoke gospode izberó za poslance, naj imajo njih zastopniki še tako velik upliv v višjih krogih, ker tega upliva tudi za volilce svoje ne porabljajo. Svoj poklic kot narodni zastopniki pa tudi ne zmatrajo za dovolj resen, ker nemajo pravega spoštovanja do volilcev, katere zastopajo. Ni čuda, če se parlament po takih zastopnikih dosti ne opomore in ne pridobi pravega ugleda.

LISTEK.

O moderni drami.

Kdor neče verovati, da se človek razvija v svojih duševnih močeh, osobito pa, da se izpreminjajo človeški nazori od stoletja do stoletja: s tem se ne moremo prepirati. Vsakemu stoletju utisnil je človek s svojo civilizacijo in kulturo poseben znak. Klasičen Grk imel je brez dvojbe drugačne nazore sploh o človeku v društvenem življenji, nego jih ima recimo kak naobraženec katerega modernega naroda našega veka, naše dobe. Atenski meščan imel je gotovo druge pojme o božjem bitji, nego jih ima človek našega časa. O preminjanji kulture in civilizacije v raznih dobah ni torej nobene dvojbe. Od klasičnih narodov pa do naših modernih ljudij je dolga doba. Od drame klasičnih narodov pa do naše drame izpremenil se je svet do cela, izpremenil se je človek pod radikalnimi uplivi kulture raznih dob. Drugi nazori, drugo obzorje je danes v vedi in ametnosti. In mi pravimo koj zdaj, čudo bi bilo golemo, ako bi človeški duh preobrazil vsa polja znanosti in umetnosti, in da bi v dolgi dobi prav nič ne bil uplival na razvoj drame; recimo kratko, da bi načela o klasični drami ostala merodavna za ustroj današnje drame. Klasično grško društvo ni pač podobno modernemu

našemu društvu. Stare ideje o svobodi in predstave o bistvu božanstva preubrazile so se, in s tem se je izgubilo širno polje dramatskih tvarin; izgubilo se je, a novo in večje polje se nam je otvorilo. To je resnica in mi moramo priznati, da je vsled tega tudi tehnika drame znatno predrugačila svoje zakone. Kritika pa je spoznala, da ni nič neizpremenljivega.

To smo hoteli poudariti; a da to storimo, imamo več tehtnih povodov. Prvič naša dnevna kritika prerada meri proizvode moderne dramatske književnosti z merilom, s katerim je soditi klasične drame. To se prečesto dogaja; in ker se to dogaja, mislimo, da bi taka kritika utegnila potiskati moderne drame; še celo več, utegnilo bi to ovirati krepko, mlado rast na dramatskem polji sploh. A da imamo povoda slutiti to; da imamo uzroka bati se, to nam je pokazala kritika, ki je svoje napačne nazore razodela povodom predstave drame: „Naš prijatelj Njeključev.“ Drugič pa nam je tem povodom jasno izraziti svoje misli o moderni drami, kateri v korist in prospeh da rečemo kojo. Naša studija je torej v tesni zvezi s kritiko rečene drame; in kar mislimo povedati o moderni drami, povedali bomo le z ozirom na dramo: Naš prijatelj Njeključev.

Kdor v nas ocenjuje dramo, lehkoti si ta posel zelo. Vzame v roke staro pravilo, katero zahteva, da se junak drame mora boriti za kako uzvišeno

idejo, katera se vije kot rudeča nit skozi vse dejanje.“ Najde uprav to kritik, potem misli in trdi, da je drama sestavljena po starih konvencionalnih tradicijah. Ne nahaja li tega, obsodi dramo. Tak posel ni baš težaven in taka preiskava je skoro gotova. Vender nam je koj omeniti, stališče to je krivo, ocena taka je brez podlage.

Vsaka drama mora imeti idejo; ne mora pa ta ideja biti taka, kakor si sploh kako idejo predstavljajo ljudje. Lahko je ideja o poštenosti življenja, ideja o ljubavi, pobratimstvu. Dovolj. Tudi ni potreba, da je nositeljica te ideje samo jedna jedina osoba. Lahko sta dve osobi. Tudi ni potrebno, da junak upliva s pozitivnimi sredstvi. Pesnik si lahko izbere samopašnika, nepoštenjaka, da na njem uči poštenost. To so pač pota, po katerih hodi dramatski pesnik, in ta pota moramo mu prepustiti svobodna. Fraza o „rudeči niti“ je samo fraza, s katero se nič ne dokaže in katere se ne poslužuje današnja kritika. Rečem li, da se kaka ideja vije kot rudeča nit skozi vse dejanje, nesem povedal ničesar, o čimer bi označil bistvo drame. Ako pa rečem, da drama nema rudeče niti, tudi nisem ničesar povedal. Vse drugo pa je, ako povprašamo po bistvu drame; vse drugo je, ako definujemo dramo kot tako, ako dokažemo, da je drama res dramatična. Potrebno je torej, da si razjasnimo, kaj je dramatično. (Dalje prih.)

